

FINANSOWE EFEKTY WSPÓLDZIAŁANIA PUBLICZNYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH Z PODMIOTAMI ZEWNĘTRZNYMI: W KIERUNKU KOMERCJALIZACJI WIEDZY

*Aleksandra Pisarska*¹

Streszczenie

Celem opracowania jest identyfikacja efektów współdziałania publicznych szkół wyższych z podmiotami zewnętrznymi. Jego realizacja pozwoli rozpoznać obszary, w których wiedza poddawana jest komercjalizacji. Analizie poddano finansowe efekty współdziałania publicznych szkół wyższych (mierzone wartością przychodów) w obszarach działań oraz regulacje prawne w nich stosowane. Współdziałanie publicznych szkół wyższych z podmiotami zewnętrznymi nakierowane jest głównie na kształcenie, prowadzenie badań naukowych i propagowanie ich wyników, a także na działanie w zakresie działalności gospodarczej. Współdziałanie szkół wyższych odbywa się na podstawie przepisów prawa regulujących działania organizacji sektora publicznego. Unormowania prawne usprawniają realizację zadań, ułatwiają ich funkcjonowanie i wspierają decyzje, dotyczące zarządzania tak złożoną organizacją, jaką jest szkoła wyższa. Prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych przy udziale lub na zlecenie przedsiębiorców przyczynia się do wykorzystywania potencjału naukowego szkół wyższych oraz do wdrażania nowych rozwiązań, odpowiadającym potrzebom gospodarki. Odpowiednio wykorzystana wiedza i doświadczenie naukowców (pracowników uczelni) może mieć swoją potencjalną wartość i posiadać zdolność do przyniesienia korzyści finansowych. Zarządzający szkołą wyższą mogą ją komercjalizować.

Słowa kluczowe: publiczne szkoły wyższe, współdziałanie, komercjalizacja wiedzy.

1. Wprowadzenie

Zgodnie z regulacjami prawa, odnoszącymi się do funkcjonowania szkół wyższych, są one autonomiczne we wszystkich obszarach swojego działania. Zarządzający nimi są zobligowani do tworzenia procedur powodujących ich działanie na najwyższym poziomie w odniesieniu do kształcenia (studentów i pracowni-

¹ Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Instytut Zarządzania / The Jan Kochanowski University in Kielce, apisarska@ujk.edu.pl.

ków) oraz prowadzonych badań naukowych i prac rozwojowych, a w stosunku do działań, które wspierają te zadania, aby były najbardziej zyskowne. Władze uczelni, realizując wiele zadań przy wykonywaniu których wykorzystywany jest jej potencjał naukowy, przyczyniają się do nowoczesnych rozwiązań w gospodarce, w odniesieniu do nowych technologii, produktów i nowych rozwiązań organizacyjnych w sektorach: prywatnym, publicznym i społecznym. Efekty ich działań powodują często dynamiczny rozwój gospodarki. Przydatną dla gospodarki wiedzę można odpowiednio rynkowo wycenić, może ona przynosić uczelni korzyści ekonomiczne (można ją poddać komercjalizacji).

W obliczu zmian, jakie zachodzą w funkcjonowaniu wielu organizacji, zadaniem szkół wyższych jest adaptacja do zmieniającej się rzeczywistości społecznej i gospodarczej (adaptacja nazywana umownie przechodzeniem do społeczeństwa opartego na wiedzy i przechodzeniem do gospodarki opartej na wiedzy) (Kwiek, 2010). Głównym zadaniem uczelni jest obsługa wiedzy, czyli jej gromadzenie, powiększanie jej zasobu oraz upowszechnianie (Geryk, 2012).

Szkoły wyższe, których podstawowa działalność jest finansowana z budżetu państwa należą do sektora, który w Polsce tworzy bardzo rozległy i zróżnicowany zbiór podmiotów, w którego skład wchodzi organizacje o różnym statusie formalnoprawnym, zadaniach, sposobie funkcjonowania gospodarki finansowej oraz organizacji wewnętrznej (Ziębicki, 2014).

We współczesnym zarządzaniu publicznym zauważalne są dwie tendencje: pierwsza polega na odchodzeniu od powtarzalności i powielania działań oraz wykonywania zadań zgodnie z instrukcjami na rzecz kreatywności w rozwiązywaniu problemów, a druga to tworzenie partnerskich relacji nie tylko w obrębie sektora publicznego, ale również współdziałanie z organizacjami z innych sektorów (Kozuch, 2011).

Organizacje z sektora, podejmując działania w interesie publicznym, urzeczywistniają swoje cele głównie poprzez tworzenie relacji współdziałania z innymi organizacjami lub grupami uczestników życia społeczno-gospodarczego (Kozuch, 2011).

Realizacja wielu zadań powoduje powstawanie relacji, co z kolei kształtuje okoliczności, w których organizacje te są coraz częściej uzależnione od partnerów zewnętrznych (Frączkiewicz-Wronka, 2012). W warunkach masowości szkoły wyższe muszą odpowiadać nie tylko na zmieniające się oczekiwania państwa, ale także na radykalne nowe potrzeby studentów, pracodawców i przemysłu oraz regionów, w których są ulokowane. Relacje między interesariuszami mogą zatem z tego powodu zostać w poważnym stopniu przeformułowane (Kwiek, 2010).

Celem opracowania jest identyfikacja efektów współdziałania publicznych szkół wyższych z podmiotami zewnętrznymi. Jego realizacja pozwoli rozpoznać obszary, w których wiedza poddawana jest komercjalizacji. Analizie poddano efekty współdziałania publicznych szkół wyższych (mierzone wartością przychodów ogółem w grupach) w obszarach działań oraz stosowane w nich podstawowe regulacje prawne.

Uczelnie publiczne finansowane z zasobów budżetu państwa i przychodów własnych na zasadach określonych w ustawie prawo o szkolnictwie wyższym (UPoSW) oraz w pozostałych aktach prawnych odnoszących się do działania szkół wyższych i realizowanych przez nie zadań.

Okres analiz obejmuje lata 2005–2014, czasowy przedział badań wybrano kierując się m.in. tym, że w 2005 roku weszła w życie UPoSW, wprowadzająca zmiany w wielu obszarach działalności uczelni stopniowo doprowadzając do reform systemu szkolnictwa wyższego.

Obszarami działania szkół wyższych w ramach działalności operacyjnej są:

- działalność dydaktyczna,
- działalność badawcza,
- działalność gospodarcza wyodrębniona.

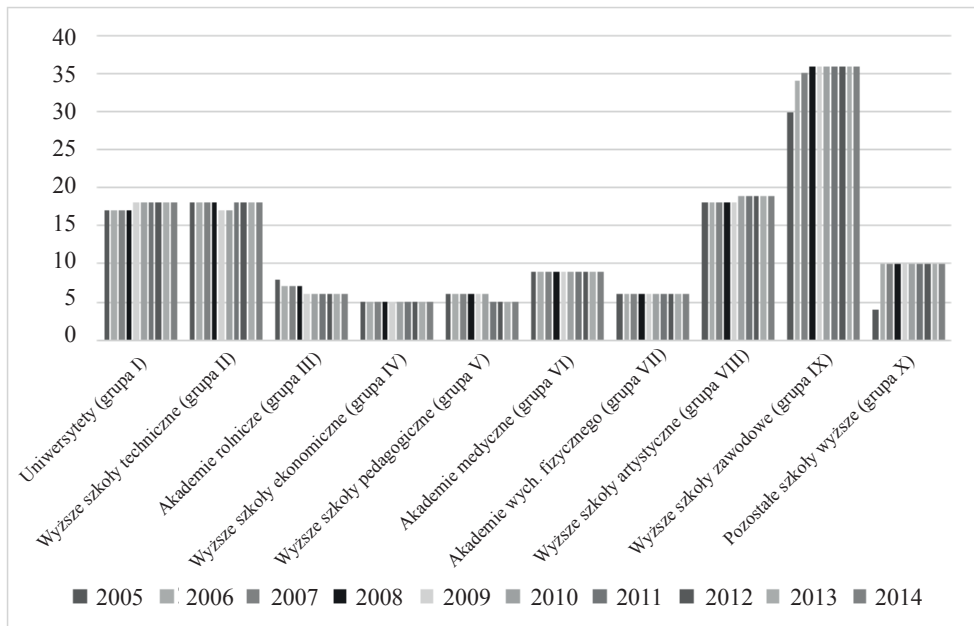
Obszary te zostały wyodrębnione zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa (przede wszystkim UPoSW). Jako podstawowy obszar funkcjonowania uczelni wskazano działalność dydaktyczną (DD), w ramach której realizowane są zadania związane z kształceniem: studentów I, II i III stopnia, słuchaczy studiów podyplomowych, uczestników kursów i szkoleń, a także kadr naukowych uczelni. Kolejnym jest obszar działalności badawczej (DB), który obejmuje realizację badań naukowych, prac rozwojowych, oraz świadczenie usług badawczych. Wspomniane wyżej regulacje prezentują także trzeci obszar działalności publicznych szkół wyższych: działalność gospodarczą wyodrębnioną (DGW) w uczelniach. Odbywa się ona jako zadanie wspierające realizację podstawowych zadań i ma na celu poprawę jej efektywności ekonomicznej.

Według Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) uczelnie są podzielone na dziesięć grup (rys. 1). Należą do nich:

- grupa I – uniwersytety, obejmują grupę, której liczebność kształtowała się od 17 w 2005 roku do 18 w roku 2014,
- grupa II – wyższe szkoły techniczne, których liczba w całym badanym okresie wynosiła 18,
- grupa III – akademie rolnicze, których w roku 2005 stwierdzono 8, natomiast w roku 2014 działało ich 6,
- grupa IV – wyższe szkoły ekonomiczne, których liczba była stabilna i wynosiła 5 (w całym badanym okresie lat 2005–2014),
- grupa V – wyższe szkoły pedagogiczne, których w roku 2005 odnotowano 6, natomiast w roku 2014 funkcjonowało ich 5,
- grupa VI – akademie medyczne, w każdym z analizowanych lat było ich 9,
- grupa VII – akademie wychowania fizycznego, w badanym okresie (w latach 2005–2014) było ich 6,
- grupa VIII – wyższe szkoły artystyczne, których w roku 2005 było 18, a w roku 2014 było 19,

- grupa IX – wyższe szkoły zawodowe, w roku 2005 działało ich 30, a w ostatnim roku prowadzonych analiz było ich 36,
- grupa X – pozostałe szkoły wyższe publiczne, w badanym okresie działało ich od 4 w roku 2005 do 10 podmiotów w roku 2014.

Badania dotyczące znaczenia współpracy uczelni z przedsiębiorstwami oraz w zakresie prowadzonych przez podmioty badań naukowych przeprowadzono w jednostkach publicznych szkołach wyższych. W zaprezentowanej analizie wykorzystano dane pochodzące z zasobów GUS za lata 2005–2014 prezentowane w publikacjach pt. Szkoły wyższe i ich finanse 2005–2014 r.

Rys. 1. Liczba uczelni publicznych w poszczególnych grupach w latach 2005–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowań GUS za lata 2005–2014

2. Regulacje prawne działalności szkół wyższych stosowane w obszarach DD, DB i DGW

W tabeli 1 wskazano wybrane unormowania prawne związane z realizacją zadań w wybranych obszarach działalności operacyjnej szkół wyższych. Przepisy te regulują także współdziałanie z podmiotami zewnętrznymi w ramach realizowanych zadań DD, DB oraz DGW.

W obszarach DD, DB i DGW publicznych szkół wyższych podstawowym aktem prawnym jest UPoSW. Na jej podstawie uczelnia realizuje zadania badawcze

i te dotyczące działalności gospodarczej. Zarządzający szkołami wyższymi z uwagi na różnorodność zadań, jakie realizują (zgodnie z art. 13 UPoSW) muszą stosować się do licznych regulacji prawnych i ich interpretacji. Stosowanie tych regulacji jest niezbędne i w każdym przypadku warunkuje decyzje władz uczelni. Zadania wykonywane w obszarze DB (tabela 1) obejmują realizację badań naukowych, prac rozwojowych oraz świadczenie usług badawczych. Realizowanie zadań w tym obszarze powoduje powstawanie relacjami z podmiotami współdziałającymi, a to z kolei daje wymierne korzyści, mierzone wartością przychodów osiągniętych z różnych źródeł oraz wpływają na rozpowszechnianie wyników prowadzonych przez uczelnie badań. Rozwiązania prawne, które je regulują, mają wspierać zwiększanie efektów/ efektywności tych zadań.

Z kolei działalność gospodarcza (DGW) publicznych szkół wyższych podlega regulacjom prawnym na zasadach ogólnych, dotyczących funkcjonowania obszaru sektora publicznego realizującego działania gospodarcze, ze szczególnym uwzględnieniem przepisów podatkowych.

Tabela 1. Podstawowe akty prawne warunkujące realizację zadań uczelni w obszarze DD, DB i DGW

Akty prawne	Zakres stosowania
Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym	DD, DB, DGW
Ustawa o finansach publicznych	DD, DB
Ustawa o rachunkowości	DD, DB, DGW
Ustawa o podatku od towarów i usług	DGW
Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych	DGW
Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych	DD, DB, DGW
Ustawa o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych	DD, DB
Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki	DD, DB
Ustawa o zasadach finansowania nauki	DB
Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej	DGW
Ustawa prawo zamówień publicznych	DD, DB

Źródło: opracowanie własne na podstawie wybranych regulacji prawnych

3. Zadania realizowane przez szkoły wyższe

Misją szkół wyższych jest przyczynianie się do podwyższania jakości życia Polaków przez tworzenie, poszerzanie i upowszechnianie wiedzy, kształcenie umiejętności wykorzystywania jej ku pożytkowi indywidualnemu i ogólnemu oraz wpływ na podwyższanie jakości usług publicznych. Misją uczelni jest także tworzenie powiązań krajowego środowiska akademickiego z globalną wspólnotą akademicką i intelektualną, a także krajowymi i zagranicznymi przedsiębiorstwami oraz instytucjami publicznymi. Uczelnie powinny służyć przełamywaniu barier i uprzedzeń etnicznych, budowaniu pozytywnych relacji między ludźmi różnych narodowości, religii i poglądów. Zadaniem polityki państwa w stosunku do szkół wyższych jest tworzenie warunków i bodźców pobudzających uczelnie do osiągania wysokiego międzynarodowego poziomu w zakresie kształcenia i badań, do troski o studentów, a także do budowania wartościowych relacji z otoczeniem społecznym, gospodarczym i międzynarodowym (Ernst & Young Business Advisory. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2009).

Zadaniami szkoły wyższej jest zgodnie z UPoSW:

- kształcenie studentów w celu ich przygotowania do pracy zawodowej,
- wychowywanie studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie, za umacnianie zasad demokracji i poszanowanie praw człowieka,
- prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych oraz świadczenie usług badawczych,
- kształcenie i promowanie kadr naukowych,
- upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury naukowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych,
- kształcenie w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy,
- stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów,
- działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych.

Realizowane przez szkoły wyższe zadania można pogrupować syntetycznie na te, które są związane z zadaniami kształcenia, naukowo-badawczymi, wychowawczymi oraz społecznymi i gospodarczymi.

Działalność badawczo-rozwojowa w Polsce opiera się w największym zakresie na nakładach publicznych na ten cel. Nakłady te traktowane są coraz częściej jako długookresowa inwestycja w podnoszenie konkurencyjności gospodarki. Rozwój nowoczesnych sektorów działalności gospodarczej stał się bodźcem do rozwoju zarządzania wiedzą, organizacji uczących się i organizacji inteligentnych, które w swoich strategiach muszą uwzględniać czas zmian, umiejętności zasobów ludzkich, zastane zasoby finansowe (Borowiecki, 2003).

Tabela 2. Zadania realizowane przez szkoły wyższe w ramach działalności operacyjnej

Zadania dydaktyczne	Zadania badawcze
wartość dydaktyczna (rozwój dydaktyki)	wartość naukowa (rozwój nauki)
Zadania wychowawcze	Zadania gospodarcze i społecznościowe
wartość wychowawcza (rozwój studentów i obywateli)	wartość rozwojowa gospodarki oraz społeczności lokalnej (rozwój gospodarki i społeczności lokalnej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie UPoSW i rozporządzenia MNiSW w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych

Zgodnie z założeniami Procesu Bolońskiego, uczelnie mają za zadanie podejmować starania wspólnie z rządami i przedsiębiorstwami w zakresie bardziej systematycznego wsparcia na rzecz planowania kariery absolwentów. Uczelnie muszą więc dążyć do tego, aby element badań naukowych był włączony i rozwijany we wszystkich cyklach studiów. Studenci powinni zdobywać doświadczenia w tym zakresie i być zachęceni do zainteresowania się badaniami jako możliwą ścieżką kariery (European University Association, 2007). We współpracy podmiotów działających na rzecz rozwoju badań naukowych najlepiej sprawdza się współdziałanie administracji (samorządów), uczelni i przedsiębiorstw. Dobrym podłożem kształtowania relacji organizacji publicznych i obywatelskich jest wspólnota celów (Kozuch, 2011, s. 71).

4. Finansowe efekty współdziałania publicznych szkół wyższych z podmiotami zewnętrznymi – wymiar finansowy

Działalność uczelni publicznych jest finansowana z dotacji, (której źródłem jest budżet państwa) przeznaczonej na zadania ustawowo określone oraz może być dodatkowo finansowana z różnego rodzaju przychodów własnych (art. 92 UPoSW). W tabeli 3 zawarto przychody dotyczące DD szkół wyższych. Ustalone wartości przychodów ogółem w grupach świadczą o aktywności zarządzających zasobami szkół wyższych oraz o tendencjach dotyczących preferowanych kierunków kształcenia zarówno przez finansujących sektor publicznych szkół wyższych, interesariuszy zewnętrznych (przy udziale których powinno się odbywać kształcenie, prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych) jak i przez korzystających z usług świadczonych przez uczelnie (przede wszystkim studentów).

We wszystkich badanych grupach szkół wyższych stwierdzono zwiększenie nakładów na DD. Największe wartości przychodów stwierdzono w grupie I (uniwersytety) i II (wyższe szkoły techniczne). W grupach tych stwierdzono jednocześnie

jednolitą tendencje rosnącą w tym zakresie w odniesieniu do badanego okresu (lat 2005–2014).

Najmniejsze wartości przychodów w obszarze DD (tabela 3) stwierdzono w analizowanym okresie w grupach V (wyższe szkoły ekonomiczne) i VII (akademii wychowania fizycznego). W odniesieniu do tych grup (V i VII) zwiększenia wartości przychodów na działalność dydaktyczną z jednolitą tendencją rosnącą odnotowano w latach 2005–2010.

We wszystkich badanych grupach publicznych szkół wyższych stwierdzono zwiększenie wartości przychodów DD, największe nastąpiło w grupach I i II, najmniejsze zaś w grupach V i VII.

Tabela 3. Wartość przychodów z DD szkół wyższych (mln zł) według kryterium ustalonego przez GUS

Grupy uczelni	Lata										Zmiana 2014–2005
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Szkoly wyższe publiczne											
I	3 752,56	3 817,50	4 049,99	4 212,47	4 523,78	4 705,83	4 722,52	4 779,99	5 083,11	5 434,05	1 681,49
II	2 497,42	2 510,37	2 664,50	2 723,38	2 820,75	2 967,77	3 202,46	3 262,56	3 563,30	3 810,86	1 313,44
III	783,12	792,97	833,42	786,89	774,2	779,95	785,79	807,48	857,7	943,58	160,46
IV	525,59	516,48	547,75	552,93	606,81	622,8	620,38	615,24	650,73	685,87	160,28
V	332,05	333,61	355,29	417,78	440,38	451,64	320,38	322,14	337,74	357,51	25,46
VI	1 049,88	1 122,54	1 163,08	1 228,77	1 329,48	1 404,33	1 441,15	1 493,79	1 616,25	1 752,95	703,07
VII	260,52	261,25	273,24	278,79	284,78	284,1	270,02	270,04	269,07	285,51	24,99
VIII	362,61	381,41	402,15	425,61	442,65	465,04	488,52	505,27	541,74	587,18	224,57
IX	410,68	451,57	515,57	545,88	580,24	612,74	626,84	619,58	656,76	699,92	289,24
X	380,89	342,26	510,7	581,11	586,92	609,96	639,35	660,48	716,17	772,94	392,05
Razem	10 355,32	10 529,96	11 315,69	11 753,61	12 389,99	12 904,16	13 117,41	13 336,57	14 292,57	15 330,37	4 975,05

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 4 przedstawiono wartości przychodów z działalności badawczej w latach 2005–2014. Przychody w tym obszarze działalności były w analizowanych latach najwyższe w grupach II (wyższe szkoły techniczne) i I (uniwersytety). W grupie I stwierdzono jednocześnie jednolitą tendencję rosnącą w tym zakresie. W grupach uczelni najmniejsze wartości przychodów z działalności badawczej w analizowanych latach odnotowano w grupie IX (wyższe szkoły zawodowe). Uczelnie należące do tej grupy prowadzą wyłącznie studia pierwszego stopnia i z zapisów w UPoSW wynika brak obowiązku tych jednostek w zakresie badań naukowych i prac rozwo-

jowych oraz nie są one obciążone (zgodnie z ustawą) rozwojem i kształceniem kadry naukowej.

Spośród uczelni (tabela 4), które realizują wszystkie cele szkół wyższych (prowadzą badania naukowe i prace rozwojowe oraz mają obowiązek rozwoju i szkolenia kadr naukowych) te z grupy VII (akademie wychowania fizycznego) i VIII (wyższe szkoły artystyczne) uzyskiwały najmniejsze przychody z działalności badawczej. W tym zakresie stwierdzono przychody na poziomie od 4,03 mln zł w 2005 roku (grupa VIII) do 13,84 mln zł w roku 2014 (grupa VII).

We wszystkich badanych grupach publicznych szkół wyższych stwierdzono zwiększenia wartości przychodów DB, największe zwiększenia dotyczą grup I i II, najmniejsze natomiast grup VII i IX. Prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych przy udziale lub na zlecenie przedsiębiorców, przyczynia się do efektywnego wykorzystywania potencjału naukowego szkół wyższych oraz do wdrażania nowych rozwiązań odpowiadającym potrzebom gospodarki. Odpowiednio wykorzystana wiedza i doświadczenie naukowców (pracowników uczelni) może mieć swoją potencjalną wartość i posiadać zdolność do przynoszenia korzyści finansowych (zysków). Zarządzający szkołą wyższą mogą ją komercjalizować.

Tabela 4. Wartość przychodów z DB szkół wyższych (mln zł) według kryterium ustalonego przez GUS

Grupy uczelni	Lata										Zmiana 2014–2005
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Szkoly wyższe publiczne											
I	398,86	437,01	548,67	608,19	683,46	806,26	853,83	928,29	975,84	1 070,91	672,05
II	646,00	661,19	841,34	921,64	1 031,41	1 130,67	1 215,04	1 134,20	1 104,89	1 171,24	525,24
III	111,69	117,29	142,22	148,17	145,58	170,94	194,21	189,68	176,38	172,53	60,84
IV	24,58	25,98	35,04	34,63	36,23	34,81	40,39	37,61	36,89	38,92	14,34
V	7,85	7,47	19,12	14,87	13,89	12,65	9,75	13,29	15,58	18,10	10,25
VI	167,60	181,77	214,53	229,42	226,43	261,83	245,77	285,89	284,25	274,21	106,61
VII	5,62	5,51	7,46	7,77	7,91	8,43	10,94	14,80	12,09	13,84	8,22
VIII	4,03	4,47	9,84	7,87	7,51	9,21	8,61	14,54	16,71	18,87	14,84
IX	0,40	0,08	0,65	0,28	0,25	0,25	0,26	0,46	0,71	1,00	0,61
X	55,45	58,87	77,34	84,39	124,35	172,02	185,64	141,07	144,56	174,99	119,54
Razem	1 422,07	1 499,63	1 896,20	2 057,24	2 277,02	2 607,07	2 764,44	2 759,83	2 767,89	2 954,61	1 532,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 5 zawiera dane dotyczące przychodów z wydzielonej działalności gospodarczej w uczelniach w Polsce.

Uczelnie publiczne (grupa II, III, VI) w analizowanym okresie były najaktywniejsze w zakresie działań gospodarczych (przynoszących dodatkowe przychody). W tych grupach we wszystkich badanych latach (2005–2014) wystąpiły przychody z DGW. Najskuteczniejsze działania w tym zakresie stwierdzono w grupie III (akademie rolnicze). W tej grupie szkół wyższych (oprócz najwyższych wartości DGW) stwierdzono również jednolitą tendencję rosnącą w badanym okresie. Kolejną aktywną grupą w zakresie działań gospodarczych była VI (akademie medyczne). W tej grupie stwierdzono jednolitą tendencję rosnącą w latach 2005–2010, a następnie nastąpiło zmniejszenie działań w tym obszarze funkcjonowania.

W latach objętych badaniem w jedynie grupie VII (akademie wychowania fizycznego) nie odnotowano przychodów z wydzielonej działalności gospodarczej, natomiast w grupie IV (wyższe szkoły ekonomiczne) przychody z DGW wystąpiły tylko w jednym z badanych lat i był to rok 2008 (tabela 5).

Tabela 5. Wartość przychodów z DGW szkół wyższych (mln zł) według kryterium ustalonego przez GUS

Grupy uczelni	Lata										Zmiana 2014–2005
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Szkoly wyższe publiczne											
I	2,42	2,13	2,09	0,64	0,72	0,87	0,90	1,21	1,03	0,86	-1,56
II	18,12	15,01	10,08	15,37	9,31	11,55	15,27	13,27	16,05	16,07	-2,05
III	42,81	44,82	49,64	52,03	47,64	50,84	54,11	60,06	65,03	63,32	20,51
IV	0,00	0,00	0,00	3,44	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
V	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,55	10,95	11,15	11,17	11,17
VI	20,17	21,70	24,76	25,03	25,79	26,66	25,55	16,48	16,84	13,08	-7,09
VII	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
VIII	0,08	0,38	0,20	0,00	0,00	0,31	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,08
IX	0,00	0,00	0,00	0,01	0,65	0,92	1,01	4,33	3,84	5,34	5,34
X	4,79	4,31	0,00	2,41	2,19	1,25	3,78	4,15	3,44	4,29	-0,50
Razem	88,39	88,34	86,77	98,93	86,30	92,41	111,17	110,45	117,37	114,13	25,74

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Grupa akademii rolniczych (III), akademii medycznych (VI) i wyższych szkół technicznych (II) osiągała zapewne przychody z działalności gospodarczej świadcząc usługi w zakresie, w jakim prowadzi edukację. Może to oznaczać, że zapotrze-

bowanie na usługi świadczone przez pracowników uczelni (w obszarach, w jakich kształcą) jest wysokie. Zastanawia jednak fakt, że nie odnotowano aktywności akademii ekonomicznych (grupa IV) w obszarze świadczenia usług w ramach działalności gospodarczej (z wyjątkiem roku 2008, w którym stwierdzono przychody o wartości 3,44 mln zł).

5. Podsumowanie i wnioski

W opracowaniu zidentyfikowano efekty współdziałania w obszarach: DD, DB i DGW szkół wyższych z organizacjami zewnętrznymi. Analizie poddano efekty współdziałania publicznych szkół wyższych (mierzone wartością przychodów ogółem w grupach uczelni) w obszarach działań oraz stosowane w nich podstawowe regulacje prawne.

Uczelnie, prowadząc działalność, nawiązują relacje z otoczeniem w każdym zidentyfikowanym obszarze (DD, DB i DGW) i zakresie zadań, jakie realizują. Strukturę szkół wyższych, ich liczbę, zmiany w zakresie wartości przychodów uzyskiwanych z DD, DB i DGW przedstawiono za lata 2005–2014. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Współdziałanie publicznych szkół wyższych z podmiotami zewnętrznymi skierowane jest głównie na kształcenie, prowadzenie badań naukowych i propagowanie ich wyników, a także na wspólne działanie w zakresie działalności gospodarczej. Współdziałanie szkół wyższych odbywa się na podstawie przepisów prawa regulujących działania organizacji sektora publicznego. Unormowania prawne usprawniają realizację zadań w obszarach: DD, DB i DGW, ułatwiają ich funkcjonowanie i wspierają decyzje, dotyczące zarządzania.
2. Ustalone wartości przychodów ogółem w grupach uczelni w obszarze DD świadczą o aktywności zarządzających zasobami szkół wyższych oraz o tendencjach dotyczących preferowanych kierunków kształcenia zarówno przez finansujących sektor publicznych szkół wyższych, interesariuszy zewnętrznych (przy udziale których powinno się odbywać kształcenie, prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych), jak i przez korzystających z usług świadczonych przez uczelnie (przede wszystkim studentów). We wszystkich badanych grupach szkół wyższych stwierdzono zwiększenie nakładów na DD.
3. We wszystkich badanych grupach publicznych szkół wyższych stwierdzono zwiększenia wartości przychodów DB, największe dotyczą grup I i II, najmniejsze natomiast grup VII i IX. Prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych przy udziale lub na zlecenie przedsiębiorców, przyczynia się do wykorzystywania potencjału naukowego szkół wyższych oraz do wdrażania nowych rozwiązań odpowiadających potrzebom gospodarki. Odpowiednio wykorzystana wiedza i doświadczenie naukowców (pracowników uczelni) może mieć swoją potencjalną wartość i posiadać zdolność do przynoszenia korzyści finansowych.

Zarządzający szkołami wyższymi (zgodnie z przepisami prawa obowiązującymi w tym zakresie) mogą ją komercjalizować.

4. Uczelnie publiczne (grupy: II, III i VI) w analizowanym okresie były najaktywniejsze w zakresie działań gospodarczych (przynoszących dodatkowe przychody). W tych grupach we wszystkich badanych latach (2005–2014) wystąpiły przychody z DGW. Najskuteczniejsze działania w tym zakresie stwierdzono w grupie III (akademie rolnicze). Kolejną aktywną grupą w zakresie działań gospodarczych była grupa VI (akademie medyczne). Zastanawia fakt, że nie odnotowano aktywności akademii ekonomicznych (grupa IV) w obszarze DGW (z wyjątkiem roku 2008, w którym stwierdzono przychody o wartości 3,44 mln zł).
5. Relacje współdziałania między organizacjami wpływają na kształtowanie poglądów, postaw oraz determinują kierunek ich działań. Ze względu na realizowaną przez szkoły wyższe misję i stosunkowo zbliżoną strategię działania oraz te same zadania i mimo odmienności wynikających z autonomii szkół wyższych, działają one podobnie, promując te same wartości. Szkoły wyższe wpływają na osiąganie narodowych celów społecznych i gospodarczych, budują kapitał intelektualny i społeczny kraju. Jego dwie zasadnicze, powiązane ze sobą funkcje (kształcenie i prowadzenie badań naukowych) mają kluczowe znaczenie dla zdolności dostosowywania się jednostek gospodarczych i społeczności do zmian oraz wpływają na kształtowanie przyszłości. Współdziałanie uczelni w zakresie realizowanych zadań odzwierciedla się również w wartościach przychodów w obszarach ich działalności operacyjnej.

Bibliografia

1. Borowiecki R., (red.) (2003), *Zarządzanie restrukturyzacją procesów gospodarczych*. Difin, Warszawa.
2. *Ernst & Young Business Advisory*. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową Listopad 2009. *Misja, wizja i cele strategiczne szkolnictwa wyższego w Polsce w perspektywie 2020 roku Raport częściowy przygotowany przez konsorcjum*.
3. Frączkiewicz-Wronka A. (2012), Analiza interesariuszy jako metoda wspierająca formułowanie strategicznych zamierzeń w organizacji. [W:] *Metody badań problemów zarządzania strategicznego, Prace Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości*, nr 17, s. 269–292.
4. Geryk M. (2012), *Społeczna odpowiedzialność uczelni*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, s. 134.
5. Koźuch B. (2011), *Skuteczne współdziałanie organizacji publicznych i pozarządowych*, Instytut Spraw Publicznych UJ, Kraków, s. 5–6.
6. Kwiek M. (2010), *Transformacje uniwersytetu. Zmiany instytucjonalne i ewolucje polityki edukacyjnej w Europie*. UAM Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 106.
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych, Dz. U. Nr 246, poz. 1796.
8. Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. Nr 164 poz. 1365 z 27.07.2005 r.

9. Ziębicki B. (2014), *Efektywność organizacyjna podmiotów sektora publicznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 107.

THE FINANCIAL EFFECTS OF COOPERATION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS WITH EXTERNAL ENTITIES: TOWARDS COMMERCIALISATION OF KNOWLEDGE

Summary

The aim of this study is to identify the effects of cooperation of public higher education institutions with external entities. Realization of the study will allow to distinguish fields in which knowledge is subject to commercialisation. The financial effects of cooperation of public higher education institutions (measured with the value of income) in the scopes of action as well as legal regulations applied within them have been analyzed. Cooperation of public higher education institutions with external entities is mainly aimed at education, conducting research and promoting its results as well as undertaking actions in the scope of business activity. Cooperation of higher education institutions is executed on the grounds of the rules of law regulating activity of public sector organisations. Legal regulations make the realization of tasks more efficient, they facilitate their functioning. They also support decisions concerning management of complex organisations to which a higher education institution belongs. Conducting research and development works with the cooperation of entrepreneurs or by their order contributes to exploitation of the scientific potential of higher education institutions as well as to implementation of new solutions which correspond to the market's needs. Knowledge and experience of researchers (employees of a higher education institution) – when used in a proper manner – can have their potential value and ability to bring financial advantages. They can be commercialised by the managing staff of a higher education institution.

Keywords: higher education institutions, cooperation, commercialisation of knowledge.